

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze la tipografia seminariului gr. catolicu in Blasiu. || Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate la redactiuni.

Anulu III.

Blasiu 15 Augustu 1890.

Nr. 22.

Partea besericésca.

Ordinatiunea Ministeriului de culte de dto 26 Febr. 1890 Nr. 10086 facia de §. 53 Art. 40 din 1879 si Legea interconfessionala din 1868 Art. 53.

(Urmare si fine).

III.

Acest'a fiindu statulu cestiunei, dupa-ce acum in intréga tíer'a s'a inceputu una miscare pentru revisiunea Art. 53 din 1868, si dupa-ce atátu acésta lege câtu si § 7 alu Art. XX din 1848 in deaprópe atinge relatiunile nóstre besericesci, si asiá dicíndu aplicarea loru sinistra formédia punctulu dissensiuniloru recipróce intre beseric'a nóstra si cea gr. or. parerea mea si a câtor-vá frati preoti de unu intielesu este cá preotímea besericeii nóstre folosindu ocasiunea binevenita, se iee parte in actiunea preotimei catolice de ritu apusénu. Si anumitu: ca in conferintiele districtuale de tómná, ori mai bine in conferintie anumitu conchiamate se se desbata cestiunea revisiunei legi din 1868 Art. 53, ceréndu in representari indreptate cátra Ven. Ordinariate, ori cu aprobarea acestor'a dreptu la diet'a tierei cá:

1. modalitatea de trecere specificata in legea din 1868 atátu facia de trecerea sêngurateciloru câtu si a unei parti mai mare a locuitoriloru dintr'o comuna (in massa) se se chiarifice, se se precisadie, si se se prevéda cá insinuările de trecere se nu se póta eludá prin procedur'a preotului respectivu. Si in specie, dóra ar' fi se se céra cá se se restitué modalitatea trecerei observate inainte de 1868 respective 1844 cá adeca insinuarea singuraticiloru

cari s'ar' întórce dela alta lege la religiunea catolica se se faca inaintea preotului la religiunea caruia vré se tréca depunédu inaintea martoriloru in beserica profesiunea credintiei, éra trecerile in massa a unei comune se se constateze inaintea comisiunei esmise, precum se recunoscuse acésta de valida si suficienta in rescrisulu locutenentiei reg. de dto 1 Aprilie 1845 Nr. 10046 indreptata cátra Episcopí'a gr. cat. din Oradea mare ¹⁾.

2. Facia de trecerea prunciloru se se céra, cá déca ambii parinti trecu, toti pruncii pàna la 18 ani au se urmeze religiunea acceptata de parinti, éra déca numai o parte trece, atunci facia de religiunea prunciloru se se sustiéna dreptulu de libera dispusetiune si de buna intielegere a parintiloru.

3. Facia de botezarea si crescerea religiósa a prunciloru nascuti din casatorií mestecate se se sustiéna dreptulu naturalu de libera dispusetiune alu parintiloru.

4. Cu privire la § 7 Art. XX din 1848 se se céra precisarea relatiunei majoritateri si minoritateri, cá in a carei posesiune are se remàna beseric'a, scól'a cu tóte apartiêntiele si averea, apoi sesiunea si cas'a parochiala; in ce mesura ar' fi se se recompenseze majoritatea ori minoritatea pentru luarea in posesiune a aceluor realitati parochiale?

5. Dupa ce in Domineci si serbatori prin petreceri publice, jocuri in birturi si lucruri servile se conturba sânti'a aceluor dile si usi'a larga se deschide la demoralisarea poporului si la ireligiositate, se se

¹⁾ Cfr. Rescrisulu Guvernului Wojvodinei si Banatului Temes. 29 Aug. 1852 Nr. 995/7 si 11,368, alu Locut. ces. reg. din Temisiórá de dto 17 Junie 1857 Nr. 8488/1499.

céra oprirea respective specificarea acelu lucruri servile, distractiuni demoralisatórie precum si sistarea tîrgurilor cadietórie pre Domineci, prin care se vátama sánti'a aceluora díle.

Afara de aceste, fiacare membru alu Ven. Cleru va scí se dejuce díu impregiurári speciale cá numai aceste aici commemorate, ori mai multe seau mai pucine se se céra.

Ven. Cleru! tîmpulu este oportunu cá in representári motivate se descoperimu dorintiele si cererile nóstre si cu insistintia se ceremu, pre calea cea mai acomodata, respectarea aceluora dorintie juste si legale cá astafeliu se se delature starea cea abnormala si odiósa intemeiata in urm'a legiloru supracitate. Acést'a pretinde stabilitatea si pacea ambeluora beserici.

Ne place a crede, cá Ven. Ordinariate, cari cá factori principali au se supórté luptele inconvenintieloru urmate din acele legi, voru aprobá activitatea solidaría a preotímei ce ar' dovedí in acésta privintia. Clerulu provinciei nóstre besericesci nu trebuie se accepte lucru gat'a, cá in tóte directiunile de activitate legata de interesele beserice se capete impulsu si directiva dela V. Ordinariate, fára singuru cuprindiéndu relatiunile faptice ale beserice se deie mána de ajutoriu si chiaru substratu V. Episcopate spre actiune si ulterióra urmare.

A cere si a desbate intre marginile legeri este iertatu, si déca acést'a pretinde interesulu beserice, este si datorintia.

Discusiunea am deschisu! cu cátu se va desbate cestiunea mai in detaiu, cu atátu se va desluci mai tare. Deci inainte Fratiloru! la activitate, pentru-cá dreptulu numai lucrándu si priveghiándu se póte aperá si recástigá! Se nu intárdiamu cu actiunea, deóra-ce cum aréta semnele revisiunea legeri din 1868 ceruta prin protestele preotímei catolice, e la usia incátu ministeriulu de interne la mandatulu Majestatei Sale deja a suspinsu esecutarea ordinatiunei díu 26 Februaru.

Banatianulu.

Instruct. practica pentru cauzele matrimon.

de Dr. I. S.

(Urmare díu Nrulu 21).

4. *Sil'a grea si pre nedreptulu facutu asupr'a cutareia persóne cu scopu de a-i stórcé consensulu la casatoriá.*

Acestu impedimentu se numesce: alu silei si frice (impedimentum vis es metus), pentru cá sil'a si fric'a suntu *corelative*; va se díca unde esiste un'a, trebuie se existe si cealalta. Sub impedimentulu silei si a fricei intie-

legemu acca impregiurare, cá unulu díntre sponsi nu díu voia libera, ci in urma silei eserceate prin cineva pasiesce la casatoriá.

Cá sil'a si fric'a se póta formá impedimentu nimicitoriu de casatoriá se receru urmatóriele conditiuni:

a) cá se fia grea ori objective ori si numai subjective considerata. Sil'a este grea atunci decumva póte influintiá si asupr'a unui barbatu constantu; va se díca déca una parte este amenintiata seriusu in bunurile sale sufletesci ori trupesci (pericululu mortiei, pierderea averei seau a oficiulu, amenintiare cu batai etc.) Altcum adeseori sil'a, care in sine se pare a fi usióra subjective considerata póte se fia grea; p. e. déca persón'a asupr'a careia se esercéza sila dela natura este timida, nervósa si astfeliu susceptibila pentru ori si ce amenintiare.

b) *Se recere* — precum díce Conc. Prov. — *cá se fia pre nedreptulu facutu*; pentru-cá déca acea se esercéza díu motive juste nu invalidéza casatoriá. P. es. este sila drépta care se esercéza asupr'a persónei, care díu voia libera a incheiatu sponsalia; seau sil'a esercéta díu partea sponsei ingrecate. Cáci in ambele casuri sponsulu a fostu indatoratu a o luá pre sponsa.

c) *Sil'a trebuie se fia eserceata cu scopu de a stórcé consensulu la casatoriá.* Asia dara déca sil'a provine díu altu motivu si nu cu scopulu de a incheiá casatoriá nu póte formá impedimentu de casatoriá; p. e. déca cineva ar' luá in casatoriá pre fét'a creditorulu seu cá se scápe de vecsatiunile acestuia: casatoriá va fi valida, cáci sil'a eserceata asupr'a lui nu a fostu aplicata cu scopulu cá se se insóre, ci cá se platésca datorí'a.

Sil'a si fric'a este acelu impedimentu care ocure mai desu decátu ori si care; astfeliu incátu aversionalu calculándu intre 100 procese matrimoniale 80 se urzescu díu acestu motivu. De alta parte apoi esistinti'a acestui impedimentu fórté cu greu se póte comprobá asiá precum o poftescu canónele besericesci. Déca preotulu cu ocaziunea esaminarei sponsiloru ar' purcede cu tóta conscientiositatea: multe procese iucaminate díu punctulu silei si fricei s'ar' poté incungiurá, si nici forurile judecatoresci (tribunalele matrimoniale) ar' finecesitate a-le pertractá cu anii fára cá se-i póta despartí pre respectivii.

Impedimentulu silei si a fricei e de natur'a dreptulu privatu: prin urmare validitatea casatíei díu acestu punctu se póte impugná numai singuru prin partea silita. Partea silita -si pierde dreptulu de a impugná casatoriá: déca dupa acea a consémtitu, ori conlocuindu cu cealalta parte celu pucinu 6 luni a prestatu debitulu conjugalu díu voia libera.

5. *Rapirea muierei cu scopu de a se casatori cu dñs'a; pâna nu se va repune acea in statulu libertatii.*

Rapirea (raptus) nu este altuceva decâtu ducerea silnica a muierei dintr'unu locu in altulu cu scopu de a contrage casatoriá cu dñs'a.

Cá rapirea se póta formá impedimentu nimicitoriu de casatoriá, se receru urmatóriele conditiuni:

a) cá persón'a rapita se fia muiere; prin urmare rapirea barbatului nu s'ar' poté considerá de impedimentu;

b) cá muierea se fia dusa cu sil'a dintr'unu locu seau comuna in alta; nu ar' fi rapire cându s'ar' duce numai dinti'o casa seau chilia in cealalta;

c) cá rapirea se se întemple cu scopulu de a contrage casatori'a cu persón'a rapita; asia dara nu pentru alte scopuri p. e. spre implinirea poftei trupesci, seau spre a stórce pretiu de rescumperare pentru dñs'a scl.

Rapirea si la románi s'a consideratu cá impedimentu nimicitoriu de casatoriá.

Este intrebare controversa: cá óre forméza impedimentu nimicitoriu de casatoriá rapirea întemplata cu invoirea muierei (raptus seductionis)? Canonistii cei mai celebri respundu afirmative; astfelu si Kutschker¹⁾, provocându-se in acésta privintia la decisiunile congregatiunilor române aduse in casuri concrete. —

Impedimentulu rapirei — precum díce Conc. Prov. — duréza pâna atunci, pâna cându se repune partea rapita in statulu libertatii.

6. *Nepotinti'a de a prestá debitulu conjugalu, déca ocea va fi antecedenta si incurabila (impotentia).*

Impotentu se numesce acela, care nu póte consumá casatori'a. Impotentia póte se fia a) antecedenta, déca a existatu si inainte de contragerea casatoriei si subsecuenta, déca s'a nascutu numai dupa acea; b) curabila si incurabila; c) absoluta, cându cineva nu este in stare de a se impreună trupesce cu nici o persóna de sexu diversu (eunuchii), si relativa, cându impotentia subverséza din ceva cauza numai intre 2 persóne anumite cari facia de altele suntu potente.

Impotentia póte se fia seau defectu naturalu, seau nascuta din ceva morbu ori alte cause.

Premitiéndu-le aceste se nasce intrebarea, cá care impotentia forméza impedimentu nimicitoriu de casatoriá?

Respundemu: impotentia absoluta si relativa este impedimentu nimicitoriu de casatoriá atunci, déca ace'a a fostu antecedenta si este incurabila seau curabila numai cu periclitarea vietiei.

¹⁾ Eherecht III, pag. 469.

Impotentia trebuie se se comprobeze inaintea forului judecatorescu (consistoriu) prin atestatulu datu de 2 medici diplomati si jurati.

E de insemnatu inse cá nepotinti'a de a produce prunci, seau de a concepe (sterilitas) nu este impedimentu de casatoriá.

Incátu privesce procedur'a preotului urmânda facia de acestu impedimentu, observâmu urmatóriele:

Inainte de tóte este datoriu preotulu a impiedecá casatoriile aceloru individi, despre cari e latita acea fama intre poporeni, cá ar' fi impotenti; si déca ar' avé dubiu in acésta privintia: se céra inviatiune dela Ordinariatu. Decumva dupa contragerea casatoriei ar' insinuá unulu dintre conjugii, cá celalaltu nu voesce seau nu este in stare de a prestá debitulu conjugalu; in acestu casu preotulu cu modalitate prudenta va explorá, cá óre intru adevéru subverséza impotentia ori ba? si déca subverséza cá óre existatu-a acea si inainte de contragerea casatoriei ori ba? Déca impotentia e subsecuenta se le spuna casatoritoriloru cá casatori'a loru din acestu punctu nu se póte desface, indrumându pre partea impotentia, cá se tenteze curarea nepotintiei. Déca inse impotentia a fostu antecedenta si este incurabila: va indrumá pre partea potentia, cá se céra desfacerea casatoriei dela forulu competentu.

Dupa desfacerea casatoriei partea dechiarata de absolutu impotentia nu póte incheiá casatoriá noua, déca inse impotentia a fostu numai relativa ambele párti potu pasí la casatoriá noua.

Ermafroditii (hermaphroditae) la cari suntu desvoltate ambele sexe inca potu incheiá casatoriá; preotulu inse in atari casuri va cere inviatiune dela ordinariatu; cându apoi eventualu se va dispune si visitarea loru prin medici, cá se se póta constată, cá care sexu se afla mai desvoltatu, si prin urmare cá dupa care sexu li-se póte permite casatori'a.

Societatile besericesci-literaric dela Seminariile nóstre clericale.

Vocatiunea seminarielor nóstre clericale este de a cresce pre fitorii pastori ai poporului credintiosu. Imprejurările presente ale besericeii, ale vietiei sociale si chiar' politice neaperatu poftescu cá acei pastori sufletesci se fia inzestrati nu numai cu feliurite cunoscentie strensu legate de implinirea vocatiunei strictu ecclesiastece, fara si de deosebitele relatiuni ale vietiei. Astadi mai multu cá mai inainte se recere cá preotulu se fia activu, si gata cá in cerculu seu de activitate se reprezente, éra de e lipsa se si apere drepturile besericesci si scolastice, — si interesele poporului concrediutu grigei sale pastorale.

La aceste multu contribue decumva tenerimea carea in Seminarie se pregatesce la statulu preotiescu, sub conducere prudenta si practica se deda a iubi scientiele, a imbratosia lucrulu si a afla placere si distractiune svava in ocupatiuni spirituale. Dela o atare pregatire seminariale in cele mai multe casuri atarna vieti'a pastorala laudabila a preotimei.

Spre ajungerea acestora ca mijlocu servescu si societatile literarie infiintiate pre la Seminariele clericale, deorece scopulu acelor'a este perfectionare scientifica prin cetiri de opuri alese, prin incercari literarie tienetorie in sfer'a literaturii besericesci si prin traduceri alese ale opurilor literaturii streine. In acele societati se da indemnu spre cultivarea limbei materne spre imbratosiarea activitatii literarie si in vieti'a pastorala. —

Nu me indoiescu, ca societatile literarie dela seminariele nostre intre marginele statutelor se nevoiescu a satisface scopulu indigitatu, se ni se ierte inse a atrage atentiunea aceloru societati la urmatiori'a impregiurare. E bine si folositoriu deca membrii societatoru besericesci literarie prin desvoltarea cunoscintelor individuale imprumutatu se perfectioneza, dar' in aceste se nu se marginisca activitatea lor, fara este de lipsa ca ace'a se-o arete si afara de cerculu restrensu si internu, este bine ca dreptu in publicitate se dee semnu de vieti'a si de activitate.

Nu este adeca suficientu ca din anu in anu se se reportede de es. despre constituirea ori despre vre-o siedintia publica tienuta in senulu societatii, fara se poftesce ca din anu in anu se dee in man'a publiculu deca nu vre unu opu originalu, dara a buna sema ceva opu tradusu in limb'a romana dupa auctori streini mai destinsi, care apoi se tractede despre cestiumi de sfer'a besericesca — scolastica, sociala si altele. —

Asia a facutu ore candu fosta societate literaria besericesca a clericiloru romani din Vien'a facandu a se tipari in restempu de 5 aui doue opuri, — asia facu si alte societati existente pre la seminariele latine din tiara.

Macarca cu bucuria am salutat in acestu respectu lucrarea societatii Inocentiu M. Clain din Blasiu, — traducandu opulu „*Epistole catra unu preotu teneru*“ dara totusi preste totu nu se pote nega ca activitatea societatoru nostre literarie besericesci in directiunea amintita inca lasa multu de doritu. —

Ca cause escusatorie intre altele se aduce inainte ace'a impregiurare, ca multi din clericii nostrii seminariiali nu posedu cunoscintia limbelor straine, si asia li e cu nepotintia a suscepe traducerea unor opuri mai insemnate din literatur'a straina. Acest'a inse nu se pote numi scusa fara mai multu ca testimoniu de seraci'a intelectuala. De ore ce deca nu

posedu unii un'a ori alta limba streina dara a buna sema voru fi destui aceia cari afara de limb'a materna au cunoscintia limbelor streine. Apoi acesti mai multi apuce-se de lucru si se suplinesca defectulu celoru mai putieni dandu prin ace'a indemnu acestor'a ca prin diligintia privata se-si insusiesca cunoscintia unei ori altei limbi culte universale; spre ce mai alesu in seminariele nostre provinciale, si in alte seminarie clericale este tempu si ocaziune, — numai vointia se fia. —

Mi aducu bine aminte ca asia au lucratu si unii clerici romani dela societatea literarie, — atunci candu a fostu vorba despre traducerea „*Cathechismulu lui Deharbe*“. In lips'a cunoscintei depline a limbei germane s'au pusu la studierea aceleia — ori au luat de ajutoriu pre unulu ori altulu conscolariu cunoscatoriu de acea-si limba, numai ca partea impartita lor din numitul opu se-o pota traduce, si astu-feliu se conlucre la ajungerea scopulu societatii.

Seau dora membrii societatoru literarie dela seminariele clericale latine toti cunosc intr'o forma limb'a din carea se face traducerea? dara! si totusi prin ajutorare si intielegere imprumutata asia dicandu in fia care anu traducu ceva opu. — Ce potu inse face altii, pentru ce nu si membrii societatoru nostre besericesci-literarie.

Din parte-mi nu me indoiescu ca vediendu Archiereii provinciei nostre besericesci zelulu si activitatea laudabila a clericiloru nostrii cu buna vointia parintesca ar' intinde ajutoriu moralu si patronire materiala, — si inca in mesura mai mare, de catu cum onoredia cate unu esemplariu de onore oferitu din partea unei ori altei societati literarie de limbi straine, — fara de care ajutoriu si patronire a buna sema ca societatile besericesci clericale cu greu ori nici decum ar' pote se publice lucrari sale.

Cele aci dise despre societatile nostre besericesci literarie constituite pre bas'a statutelor aprobate, se binevoiesca a lua la cunoscintia si acei clerici ai nostrii cari in numeru mai insemnatu se afla asiedati pre la alte seminarie clericale, ca de es. la Orade, Ungvár, — Timisiór'a, Satu-mare — Roma. — Desi densii nu suntu intruniti in societate — ca asia ceva nu li se ierta, caci suntu romani, dar' acesta se nu-i impedece ca cu convoirea unui ori altui Ordinariatu episcopescu alu provinciei nostre besericesci, in contielegere fratiasca se nu se pota apuca de traducerea unui ori altui opu mai bunu, care ar' pote se fia nu numai de cuprinsu accomodatu clasei mai inteligente, fara si pentru poporu. — Prin acesta de o parte s'ar' perfectiona in scientia si in inmanuarea limbei materne romanesci, er' de alta parte ar' pote da in

mân'a preotîmei ori a poporului, lectura folositoria inavutîindu deodata si literatur'a noastră besericésca.

În cerculu loru de activitate urmédie dreptu ace'a societatile nóstre literarie besericesci, precum si clericii nostrii romani dela deosebitele seminarie esemplulu altoru societati besericesci literarie de limbi streine, si a buna séma că voru poté produce resultatu imbucuratoriu pre terenulu literaturiei nóstre besericesci.

Censoru.

Punerea numelui de botezu.

(Continuare din Nr. 21).

II.

2. Se puneau neo-botezatiloru numele cutarui crestinu, care s'a destinsu prin abnegatiune, pietate si santieni'a vietiei, ori că martiru a suferitu torturi fôrte crancene nu pôte si-a chiar' sacrificatu viéti'a pentru Christosu si religiunea lui. Numele acestoru eroi ai crestinismului parte se aflau induse în catalogulu sântiloru, parte s'au pastratu numai în memori'a contemporaniloru, dela cari au trecut si la posteritate. Posteritatea crestina apoi la rëndulu seu pune a filoru sei în botezu numele acelor'a, că în modulu acest'a se-si manifesteze reverinti'a cătra dônzii éra filoru sei se li-i puna înainte că modele excelente de virtute si santienia. Amesuratu acestei datine pie si laudabile provóca si s. Joanu Chrisostomu pre credinsiosi că se nu puna filoru sei în modu temerariu ori ce nume le vine înainte nici de ale mosiloru ori stramosiloru seu de ale barbatiloru celebri, ci mai vertosu se le puna nume de ale omeniloru sânti, cari au stralucitu prin virtuti cá prin esemplulu acelor'a se se indemne (si fii loru) la virtute (Hom. 21 în Gen). Teodoretu marturisesce că numele martiriloru (că nume de botezu) erau fôrte reslatite între poporulu crestinu (De curat. graec. affect. lib. 8 de Martyr).

3. Din *insasi idé'a crestinismului se formau nume de botezu noua dintre cari.*

a) Unele exprimau vreo relatiune dintre Domnedieu si omu, pr. Teofilu, Teodora, Amadeu, Deusdedit, Deogratias, Dositeu, etc.

b) Altele ne revóca în memoria vre unu misteriu alu sântei nóstre religiuni, pr. Anastasiu, Paschasiu Natale, Renatus. Redemptus etc.

c) Se derivau nume de botezu dela numele Mantuitoriului nostru Isusu Christosu pr. Christianu, Christoforu, Crestina, Sotiru, Salvatoru. Numele „Isusu“ — desi ocura mai desu în Testamentulu vechiu — crestinii din reverintia facia de Mântuitoriulu si din téma că nu cumva se se espuna profanarei acelu nume, portatu fiendu de vre o persóna cu viéti'a scandalusa, nu -lu puneau filoru sei; numai la Siri se afla nume de botezu derivate prin compusetiunea cu numele „Isusu“ pr. Ebedjesu (servulu lui Isusu) Iesujab (Isusu a datu) Sebarjesu, Iesudad etc.¹⁾

d) Se formau nume de botezu dela câte o virtute crestina, cari doriau parentii se o deprinda la tempulu seu neobotezatulu pr. Sofronu, Prudentiu, Sofi'a, Pistis, Elpida, Agapia, Clemente, Inocentiu, Bonifaci; ori dela vre-o însusire sufletesca seu trupésca a naturei omenesci pr. Piu, Hilariu, Gaudentiu, Albinu Rufu. Longinu, Maximu etc.

¹⁾ Cfr. Augusti Archeologie tom. 7. pag. 349 la Fr. Schmid, Liturgik der Christkatholischen Religion Ed. II. tom. 3. pag. 26.

e) Dela impregiarile nascerei inca se imprumutau uneori numele de botezu. Asia dela tempulu nascerei pr. Epifaniu, Dominicu etc. dela loculu nascerei seu a originei pr. Ciprianu, Romanu, Olimpia, etc. dela seri'a, în care s'au nascutu mai multi fii din aceia-si parenti pr. Quintu, Sextu, Octaviu etc.

f) Aflamu nume de botezu formate dela cutare evenimentu extraordinariu întêmplatu cu ocaziunea botezului. Asia Baroniu ne spune, că unu tribunu militariu numi pre fi'a s'a Lucila, din cauza că fiindu ace'a órba cu ocaziunea botezului deodata -si recastigà vederea (Baron. ad. a. 259. n. 22).

g) În fine crestinii parte din umilintia parte din ratiuni simbolice imprumutau nume de botezu dela animale si plânte, ma si dela lucruri fara viéti'a. Asia dela animale: Agnetu (agnus-mnelu) Columbanu (columba-porumbu) Leu, Lupu, Ursu, Ursula etc. dela plânte: Silvanu, Silvestru, Silvia (silva-padure), Olivia, Laurentiu, Narcis, Florianu, dela lucruri fara viéti'a: Aureliu, Porfiriu, Lucianu, Fulgentiu etc.

4) La diversele popóre crestine, pre lângu speciele numeloru deja amintite mai vinu înainte si unele *nume de botezu nationali*, cari nume, desi nu se aflau induse în catalogulu sântiloru, totusi necontienendu în sene pimica, ce ar' â periculosu din puncte de vedere religiosu-moralu, Beseric'a lea suferitu totu-de-a-un'a. Între numele istorice-nationali la noi Romanii am poté numerá urmatóriele: Barbu, Dragu, Florea, Florica, Latícu, Mircea, Neagoe, Radu, Vintila, Vladu. etc.

Se mai audu la noi si alte nume de botezu, cari ce e dreptu, asia cum se audu, nu se afla în cartile nóstre rituali, dar' se potu reduce usioru la vre unu nume aflatoriu în catalogulu sântiloru. Asia p. es. numele: Costinu, Costea, Costanu, Stanu, Stana, Stanca se reducu la numele „Constantinu“ din care s'au formatu.

III.

Speciele numeloru de botezu enumerate în cele precedente lea introdusu în Beseric'a vechia mai multu datin'a, deorece în ainte de Conciliulu Tridentinu nu esista nici o lege besericésca universalu, care ar' regulá punerea numelui de botezu¹⁾ Conciliulu Tridentinu, desi are mai multe dispusetiuni cu respectu la administrarea santului sacramentu alu botezului, totusi cestiunea punerei numelui o lasa neatinsa. Abia Catechismulu romanu edatu la anulu 1566. din mandatulu conciliului Trid. dispune se se dee botezatiloru nume de ale sântiloru, si repróba punerea numeloru pagâne²⁾

Ratiunea pentru care Catechismulu³⁾ romanu prescrie a pune în botezu nume de ale persónelor, cari s'au distinsu prin evlavia si religiositate este.

a) Cá viéti'a si virtutile aceloru persóna se servésca neobotezatului de modelu intru castigarea vietiei eterne. „Deorece usioru se întêmpla, dice cat. Rom. că cineva prin asemenarea numelui se se indemne la imitarea sântieniei si a

¹⁾ cfr. Theologisch-practische Quartalschrift. Linz. 1888. Fasc. I. p. 44 sqq.

²⁾ l. c. Fasc. II. p. 308.

³⁾ Nomen baptizato imponitur, quod quidem ab aliquo sumendum est, qui propter excellentem animi pietatem et religionem in sanctorum numerum relatus est. Ita enim facile fiet, ut quivis nominis similitudine ad virtutis et sanctitatis imitationem excitetur, ac praeterea, quem imitari studeat eum quoque precetur et speret sibi advocatum ad salutem tum animi tum corporis futurum esse. cat. Rom. Pars. II cap. II. Nr. 76.

virtutei¹⁾. De unu atare modelu si are lipsa crestinulu fiindu-că calea ce duce spre ceriu este îngusta si spinôsa, ea reclama multa osteneța, pacientia si prudentia, cari tôte le pôte învetiã din vieti'a sântiloru.

b) Cathechismulu Romanu prescrie punerea numelui vreunui sântu, că in sântulu respectivu se -si căstige botezatulu unu patronu si întrepunatoriu la Domnedieu. „si afara de ace'a pre celu ce se silesce alu imitã, pre ace'l'a se -lu si rôge, si se spereze. că chiamandu-lu va si veni se-i apere atãtu mãntuirea sufletului cãtu si a corpului²⁾”. Prin aceste cuvinte ale cat. Rom. ni se propune totu odata si doctrin'a Bisericii catolice despre comuniunea sântiloru, in virtutea careia de o parte noi suntemu detori nu numai a imitã³⁾ dar' a-i si onorã si ai chiamã in ajutoriu in diversele nôstre lipse sufletesci si trupesci; una cultu specialu in se se aretamu facia de sântulu a carui nume ni s'a pusu in botezu; de alta parte se nutrimu cea mai firma sperantia că sântii pôrta grige de noi rogându-se si întrepunându-se pentru noi la Parintele cerescu, si că la întrepunerea loru dobândim binefaceri si gratie domnediesci.

c) Punerea numeloru pagâne se reprôba, că nu cumva portându botezatulu atari nume se se simta atrasu si indemnatu la imitarea virtutiloru aparenti ale eroului paganu a carui nume i-s'a datu in botezu. Am numitu aparenti virtutile pagâniloru, nu că si cum in anticitatea clasica nu ar' fi fostu omeni in adeveru virtuosi, ci încãtu ei de multe ori considerau de virtute si lucrãri de acelea pre cari religiunea nôstra le condamna pr. ur'a inimiciloru pof't'a de resbunare sinucidera etc. — Deca se reprôba punerea numeloru pagâne cu multu mai de condamnatu este procedur'a aceloru parinti, cari dau filorulu sei nume de ale personelor, ce au traitu si muritu in necredintia formala si in faradelegi, căci ei nu numai arata prin ace'a că suntu streini de morala crestina, si totu odata se incerca a sadî in ânim'a nebotezatului germenulu necredintiei si a immoralitãtei chiar' in momentul, in care acest'a se obliga solemn a padî credinti'a nevetamata si a vietiiã amesuratu precepteloru divine⁴⁾

O alta dispusetiune bericésca cu respectulu la punerea numelui de botezu o aflamu in Rituale Romanum aparutu la 1614, unde se dice: *se grigésca (preotulu) se nu se puna nume obscene, fabulöse, ridicule seau de ale dieiloru desierti ori de ale ómeniloru pagãni impi, ci mai vèrtosu, încãtu e cu potintia de ale sântiloru, prin a carorlu esemple se se indemne credintiosii a duce o vietia esclaviosa si se fia paditu prin întrepunerea loru⁵⁾”.*

Precum reprôba BERIC'ã punerea de nume pagâne cu ocasiunea botezului asia interdîce si numele mohamedane. Acest'a o face de oparte spre a deosebî pre crestini de asecli ratecirea lui Mohamedu, ér' de alta parte fiindu că Turci cercau a-si face proseliti printre crestini, usioru se potea

1) I. c.

2) Cat. Rom. l. c.

3) Fiti imitatorii nostri precum si noi ai lui Isusu Christosu I. Cor. 11, 1.

4) In respectulu acest'a dice cat. Rom. l. c. «Quare reprehendi sunt, qui gentiliũ nomina. et eorum præcipue, qui omnium sceleratissimi fuerant, tam diligenter consecantur et pueris imponunt: quum et eo intelligi possit, quanti christianae pietatis studium faciendum existimant, qui impiorum hominum memoria tantopere delectari videntur, ut velint fidelium aures huiusmodi profanis nominibus unidique circumsonare».

5) Curet (sacerdos), ne obscena, fabulosa, ridiculosa, vel inanium deorum vel impiorum ethnicorum hominum nomina imponantur, sed potius quatenus fieri potest Sanctorum exemplis fideles ad pie vivendum excitentur et patrocinis protegantur».

intêmplã, că primindu acestia in botezu nume turcesci se imiteze pre turci si in modulu loru de vietia, si asia pre incetulu se cada dela credintia facându-se mohamedani. Numele turcesci suntu oprite de Benedictu XIV prin constitutiunea „Quod provinciale” din 1 Augustu 1754. Dupa aceste prescrieri universali si conciliile provinciali si diocesani inca au adusu decrete referitòrie la punerea numelui de botezu, oprindu numele pagane si profane si pof'tindu dela credintiosi se puna filorulu sei in botezu nume de ale sântiloru. Ne marginim a aduce inainte numai decretulu Conciliulu nostru provincialu primu care dice: *cu privire la numele botezatiloru acestu sinodu pretinde că la aceia se li se puna nume de ale sântiloru, era nu nume pagane ori profane* (conc. prov. I. tit. V. capu II n. 5).

Ma unele sinode din consideratiuni locali si temporali au opritu si punerea numeloru de botezu imprumutate din Testamentulu vechiu¹⁾. Asia sinodulu dela Tournai din 1574 decretéza: că nici decumu se nu se dé pruncului nume din Testamentulu vechiu.” Prin acest'a inca au voit sinodulu acest'a a preservã pre credintiosii dela caderea in mregile reformatorulu, cari cu predilectiune luau nume biblice. Nomina Sanctorum Patrum V. T. affectare haeticorum est”, dice sinodulu dela Bordeaux din 1583. Acestea dispusetiuni in se au avutu valoare nu mai pentru impregiurarile de atunci ale respectiveloru diecese.

IV.

Ce privesce poterea obligatore a dispusetiuniloru bericesci citate mai susu, dicemu că acelea.

1) *Oprescu a se pune in botezu nume imprumutate din mitologi'a pagana, cari ar' revocã in memoria cultulu desfranatu alu idoliloru precumu si vitiele, ce se ascriu diverselor dieitati si persòne mitologice. Cumcã ordinatiunile bericesci principale suntu indreptate in contra numeloru mitologice apare atatu din cuvintele Ritualulu Rom. „se nu se pune nume de ale dieiloru desierti”, catu si din impregiurarea, ce a datu mai antaiu ansa, că beric'ã se reguléze punerea numelui de botezu. Ace'a impregiurare in se a fostu portarea humanistiloru, cari incantati de anticitatea clasica pagana incepura a desconsiderã institutiunile religinei crestine, si asia si datin'a pie si laudabila de a pune botezatiloru nume crestine voiau se o stérge, imprumutandu numele de botezu din istori'a si mitologi'a antica. Contra aceste tendintia de a paganizã pana si numele de botezu, BERIC'ã s'a vediutu silita a aduce dispusetiunile de mai susu. 2)*

Se oprescu mai departe si numele obscene, fabulosa, si ridicule p. es. Strambalemne precumu si numele profane ale personelor, cari au dusu o vietia scandalöse, cu unu cuventu suntu oprite tôte numele, cari ar' involve in sine vre unu periclu pentru vietia religiose-morala a credintiosiloru³⁾.

2) *Se desfatuescu si acelea nume pagane, cari desi nu involvu in sine cev'a periculosu cu privire la credintia si moralitatea crestiniloru, totusi nu suntu corespondentia pentru unulu, care s'a involatu sub stindardulu lui Isusu Christosu. Atari nume că necuviintiose, BERIC'ã ce e dreptu le desapropa, dar' le a toleratu totu de un'a si le toleréza pana in diu'a de adi, căci altu cumu persòne pii,*

1) Theologisch pract. Quartalschrift l. c. pag. 310.

2) Theologisch pract. Quartalschrift l. c. pag. 309.

3) Atari nume ar' fi si cele introduse de necredinti'a moderna pr. Voltaire, Horea, Closca, Garibaldi, Basta, Libertatea Egalitatea, Revolutia etc. de cari nume de regula e legatu vre unu evenimentu tristu seau vre o idea scalciata.

carora li s'a datu atari nume, ar' fi trebuitu se renuncia la ele mai tardiu, ce'a ce inse n'au facutu.

3) Din ratiunile espuse mai susu (III. a si b) Baserica suatuesce si doresce, ca botezatiloru se li se puna nume aflatoria in catalogulu santiloru, dar' stricte nu demanda se se puna numai atari nume. Acesta apare atatu din praes'a Baserice, cari permite si alte nume afora de cele sante, catu si din cuventele Ritualului Rom. „unde se dice: ca se grigesce preotulu se se puna „incatu e cu putintia“ nume de ale santiloru. Candu Tournon, legatulu apostolicu pentru India, dadu (la 23 Januar. 1704) unu decretu, prin care se oprescu numele idolesci si demanda se se puna in botezu numai nume affatore in Martirologiulu romanu, Sacr'a Congregatiune a Oficiului (la 22 Aprilu 1733) modifica acelu decretu stergundu cuventulu „praecipimus“ (demandam) si punendu in locu-i cuventele curent, *quantum fieri potest* (Se grigesca incatu e cu potentia.) Cumca punerea numeloru sante in botezu nu e demandata, ci numai suatuita, se vede si din invetiatur'a teologiloru catolici, asia s. Alfonsu serie: „circa nomen, quod in baptismo imponitur, notat *Croix*, non peccare, qui nomen non sancti imponit; quia imponere sancti nomen non est preceptum, sed tantum monitum s. Pii V. et Pauli V. adverit tamen *Croix* cum catechismo Romano c. 14 n. 3. non facile acquiescendum volenti imponere nomen ethnicum (Theol. mor. l. 6. tract. 2. n. 145. de baptismo.)

(va urma).

Dr. Isidoru Marcu.

Nr. 3020—1890.

Escriere de concursu.

I.

Cu terminulu de 10 Septembrie a. c. st. n. inclusive se escrie concursu pentru siepte stipendie din *Fundatiunea fericitului Archiepiscopu si Metropolitu Alesandru Sterc'a Siulutiu*, si anume:

Pentru *doze stipendie de cate 400 fl. v. a.* usuate de Amosu Francu, care a obtienutu laurea de doctoru in drepturi; si Alesandru Pop'a, care a depusu doctoratulu din medicin'a universalu;

Pentru *unu stipendiu de 200 fl. v. a.* usuatu de juristulu Silviu Stanciu, care a repausatu;

Pentru *trei stipendie de cate 100 fl. v. a.* dintre cari unulu usuatu de juristulu Teofilu Ciortea, care a moritu, altulu de cadetulu Severu Trifanu, care nu s'a legitimatu despre progresulu facutu in studie in decursulu anului scolasticu espiratu, si alu treilea de gimnasistulu Emiliu Aranyosi, care a obtienutu calculu nesuficiente din studie la finea anului scolasticu espiratu;

Pentru *unu stipendiu de 60 fl. v. a.* ucuatu de gimnatistulu Camilu P. de Harsianu si dechiaratu de vacante din cauza, ca nu a produsu atestatu despre progresulu facutu in decursulu anului scolasticu espiratu.

Doritorii de a obtiene vre unulu din stipendiele de mai susu, au se intruneca urmatorele conditiuni:

a) Ca suntu Romani gr. cat. miseri, nascuti in Transilvani'a;

b) Ca pre lunge portare morala buna au din studie calculi de *eminentia*;

c) Ca suntu ascusltatori de medicina, de drepturi ori si la alta facultate, academia, ori gimnasiu; d) dintre concurenti voru ave preferintia, cari voru potè dovedi, ca suntu consangeni cu piulu Fundatoriulu; e) concurentii se

produca si alature la cererile lor: *testimonie scolastice in copie autentice, si nu in origine*, atestatu de consanginitate — deca suntu consangeni cu Fundatoriulu, — carte de botezu, testimoniu medicalu. atestatu de paupertate, si se numesca *espresu institutulu*, la care si unde voru se continue studiile academice ori gimnasiale.

Cererile concursuale astu-felu adjustate se le subterna la subsemnatulu Consistoriu pana la terminulu prefriptu.

Blasiu din siedintia consis. tienuta in 12 Aug. 1890.
Consistoriulu metropolitanu gr.-cat. de Alb'a-Julia.

II.

Escriere de concursu.

Cu terminulu de 10 Septembrie a. c. st. n. inclusive se escrie concursu la *doze stipendie de cate 40 fl. v. a.* din *Fundatiunea fericitului canonice Constantinu Alutanu*, dechiarate de vacante din cauza, ca scolarii Juliu Chitulu si Joanu Anc'a, cari le-au folositu in anulu trecut, nu s'au legitimatu despre progresulu facutu in acelu anu.

Doritorii de a obtiene vre unulu din stipendiele de mai susu, voru ave de a-si instrui suplicele conformu conditiuniloru indigitate in scrierea de concursu pentru stipendiele Siulutiane, si a le asterne Consistoriulu subsemnatu pana la terminulu prefriptu.

Blasiu din siedintia consis. tienuta in 12 Aug. 1890.
Consistoriulu metropolitanu gr.-cat. de Alb'a-Julia.

III.

Escriere de concursu.

Cu terminulu de 10 Septembrie a. c. st. n. inclusive se escrie concursu pentru unu stipendiu de 22 fl. 50 cr. v. a. din *Funducunea fericitului canonice Joanu Chirila*, devenitu vacante din cauza, ca scolariulu Samuilu Spineanu, care l'a folositu in anulu trecut, nu s'a legitimatu la finea acelu anu despre progresulu facutu in studie.

Doritorii de a obtiene stipendiulu de mai susu voru ave de a-si instrui suplicele conformu conditiuniloru indigitate in scrierea de concursu pentru stipendiele Siulutiane, si a le asterne subsemnatulu Consistoriu pana la terminulu prefriptu.

Blasiu din siedintia consis. tienuta in 12 Aug. 1890.
Consistoriulu metropolitanu gr.-cat. de Alb'a Julia.

Nr. 3021—1890.

Escriere de concursu.

I.

Pentru 5 stipendie din *Fundatiunea fericitului Dr. Simeonu Ramontiai* se escrie concursu cu terminulu pana la 10 Septembrie a. c. st. n. inclusive, si anume:

Pentru *unu stipendiu de 315 fl. v. a.* usuatu de Alesandru Margineanu clericu absolutu si ascultatoriu de filozofia in Clusiu;

Pentru *unu stipendiu de 84 fl. v. a.* usuatu de Alesandru Mihali rigurosante in drepturi, carele nu s'a legitimatu despre progresulu facutu in studie in decursulu anului scolasticu 1889/90.

Pentru 3 stipendie de cate 63. fl. v. a. usuate de medicinistulu Antoniu Farcasiu, si gimnasistii Valeriu Szabó si Joanu Chirila, dintre cari nici unulu nu s'a legitimatu despre progresulu facutu in studie in decursulu anului scolasticu 1889/90.

La aceste stipendie potu concurge:

a) Numai tineri studenti miseri, cari suntu nascuti in Transilvani'a si suntu Români de nascere;

b) Cari pre lângă portare morala buna au din studie calculi *de eminentia*;

c) Ascultatorii de medicina, de drepturi, de sciintiele reale, precum suntu tehnic'a, montanistica, silvanistica si la ver o academia comerciala, si in fine studentii in gimnasia ori in scóle reale;

d) Dintre concurenti voru avé preferintia, in intiesulesu testamentului, caeteris paribus cei de origine nobili si consangeni piulu Fundatoru;

e) Dela concurenti se recere se alature la cererile concursuale *testimonie scolastice in copie autentice, si nu in originalu*, apoi carte de botezu, testimoniu medicalu, atestatu de paupertate, care se fia subscrisu de antisti'a comunală politica si de parochulu concernente si intaritu cu sigiliulu parochialu si celu comunalu, precum si cu subsciriera oficiulu pretorialu, ér' in cetati si opide cu subsciriera antistiei cetatiene seau opidane; in urma:

f) Concurentii *se numésca espresu institutululu*, la care si unde voru se continue sciintiele academice ori gimnasiale.

Cererile concursuale ajustate in modulu aretatu se le sultérna pana la terminulu prefiptu Consistoriulu metropolitanu insemnatu.

Concursele, cari nu voru fi astu-feliu instruite si nu se voru substerne in terminulu prefiptu, nu se voru luá in consideratiune.

Blasiu din siedinti'a consis. tienuta in 12 Aug. 1890.
Consistoriulu metropolitanu gr. cat. de Alb'a-Julia.

II.

Escriere de concursu.

Pentru *doue stipendie de câte 60 fl. v. a. din Fundatiunea fericitului Episcopu Ioanu Bobu*, usuete de gimnasistii Eugeniu Nemesiu, care nu s'a legitimatu despre progresulu facutu in decursulu anulu scolasticu trecut, si de Victoru Forfot'a care a obtienutu calcululu nesufficientu, se escrie concursu cu terminulu pana la 10 Septembrie a. c. st. n. inclusive.

Doritorii de a obtiené aceste stipendie au de a -si instruí cererile lor conformu conditiuniloru espuse mai susu in escrierea de concursu pentru stipendiele romantiane, si pre acelea a le substerne subsemnatulu Consistoriu pana la terminulu prefiptu.

Blasiu din siedinti'a consis. tienuta in 12 Aug. 1890.
Consistoriulu metropolitanu gr.-cat. de Alb'a Julia.

III.

Escriere de concursu.

Cu terminulu de 10 Septembrie a. c. st. n. inclusive se escrie concursu pentru *doue stipendie de câte 70 fl. v. a. din Fundatiunea fericitului Gavriela Vujda*, usuete pana acum numai in sum'a de câte 60 fl. v. a. — de juristulu Clemente Barbulu si gimnasistulu Joachim Munteanu, dintre cari nici unulu nu si-a legitimatu progresulu facutu in decursulu anulu scolasticu espiratu.

Cei cari dorescu, se obtiena aceste stipendie, au de a-si instruí cererile sale conformu conditiuniloru espuse in escrierea de concursu pentru stipendiele romantiane, si a le substerne subsemnatulu consistoriu pana la terminulu prefiptu.

Blasiu din siedinti'a consis. tienuta in 12 Aug. 1890.
Consistoriulu metropolitanu gr.-cat. de Alb'a Julia.

Corespondentia.

Onorata Redactiune!

Reuniunea femeiloru române din Brasiovu a sémțitu de multu necesitatea unui Institutu, in care parintii din stratele de mijlocu ale poporulu nostru se-si póta dá fetitiile esite din scóla, ca se se deprinda in trebile gospodariei. In anulu 1886 a decisu deci a infiintia unu Internatu, a-lu intogmí cu cele necesare și a-lu subventioná cu o suma anuala de 550 fl, numai cá in acestu Internatu se se póta primí fetitie cu o plata cátu se póte de mica. In acestu Internatu se primescu fetitie serace si gratuitu, si anume pre lângă 5 fetitie cu plata se primesce una fara plata.

Pentru cá esistinti'a acestui internatu se ajunga la cunoscinti'a publiculu nostru românu, Ve rogâmu, se binevoiti a publicá „*Insciintierea*“ urmatóre:

Reuniunea femeiloru române din Brasiovu“ a infiintiatu, dupa cum se scie, unu *Internatu* cu scopu de a instruí fetitie din clas'a de mijlocu a societati românesci in menagiulu casei, precum si in diferite lucruri de mâna, ce cadu in sfer'a unei bune económe.

Reuniunea intretine si subventionéza acestu internatu cu o suma considerabila, numai pentru cá se póta primí fetitie cu o tacsă cátu se póte de scadiuta.

In acestu internatu se invétia:

a) A pregati totu feliulu de mâncari;

b) A spalá si a calcá totu feliulu de albituri;

c) A croi si a cóse cu masin'a totu feliulu de albituri si vesminte;

d) A cultivá legumi si

e) Reguli igienice.

Pentru completarea cunoscintieloru câstigate in scóla s'a introdusu si unu cursu din religia, limb'a româna, maghiara si din aritmetica.

In acestu internatu se primescu fetitie române, cari voru fi absolvatu celu pucinu 3 (trei) clase primare si voru fi implinitu celu pucinu doi-spre-diece ani.

Tacse pentru intretinere si instructiune este *12 fl. pre luna* platita anticipativu.

Fetitie orfane si serace potu fi primite gratuitu in internatu.

Fetitie din Brasiovu, cari ar' voi se petréca in internatu numai preste di, platescu pentru tóta instructiunea si pentru prândiu si ojina câte *8 fl. pre luna*.

Deórece numerulu elevorulu, ce se potu primí in internatu, este restrínsu, de ace'a se invita parintii si tutorii a se insinuá la subscris'a presidenta.

Primirea elevorulu in internatu se va face dela 25 Augustu incolo.

La primire are se aduca fiecare eleva albiturile si vestmintele necesarie, precum si asternutul de patu.

Informatiuni mai de aprópe se potu primí dela presidenta, dela actuarulu Reuniunei si dela directór'a internatulu Dómn'a Min'a Stoianovici, care locuesce in Prundu Nr. 1388.

Agnes Dusiciu,
presidenta

Lazaru Nastasi,
prof. gimn. si act. Reuniunei.

(*Sciri personali*). *Joanu Pop'a*, preotu in Sielcau a fostu dispusu de coadjutoru parochialu in Cergaulu mare. *Gregorin Ilea*, preotu dispensabilu a fostu denumitu de administratoru parochialu in Petelea.

Partea scolastica.

Cestiunea scólei medie unice in Itali'a.

II.

In celea precedenti amu vediutu totu ce s'a intêmplatu in Itali'a in caus'a scólei medie unice nedivisa; aici se va face cunoscuta *sól'a media unica bifurcatiunala*.

Decátu sistemulu de invetiamentu a scólei medie duple italiane de astadi e cu multu mai vechiu sistemulu scólei medie unice bifurcatiunali. Déca voimu a cautá acestea scóle la isvorulu primu, atunci trebue se mergemu indereptu pâna la 1773, cându guvernulu imperialu austriacu a contopitu in Milanu tóte scólele, clasele inferióre le-a facutu nedivise si clasele superióre le-a ramuritu avêndu in vedere diferitele carieri de viétia.

In anulu 1803, pre têmpulu republicei cisalpinane, noulu institutu din Milanu, carele dupa modelulu scóleloru franceze pórtá nume de liceu, prestéza primulu esemplu in Itali'a referitoriu la organizarea, carea in anii primi e nedivisa, ér' in anii ultimi are clase ramurite, din care cauza renumitul liceo di Brer'a aveá fórté multi profesori si fórté multe obiecte de invetiamentu.

Cu pucinu dupa acést'a, la anulu 1807 in regatulu italianu ordinatiunee din 14 Martiu organizéza una scóla publica cu patru cursuri, fara reale si greca si unu cursu de invetiamentu superioru cu dóue clase, dintre cari primulu e comunu, alu doilea se ramuresce in trei directiuni. — Giuseppe Sacchi asia se dechiara despre acést'a scóla: „In organizarea prima a lyceelorु italiane s'a prefíptu scopulu, cá pre tineri se-i pregatésca la trei carieri de viétia, adeca la studiele matematice, fisice si juridice. Cursurile de cultura generala eráu obligate pentru tinerii, cari se pregateau la acestea trei carieri; cari cursuri le representa filosofí'a, istori'a si istori'a natiunala. Pentru tinerii, cari se pregateau la studiele juridice eráu obligatória invetiarea limbei si literaturai latine si grece, mai departe precunosciintele filosofiei juridice si eserciarea elocintiei. Celoru ce se gateau la studiele matematice li-se predau afara de studiele fisice si naturali din matematica, mai departe eráu obligatoriu pentru ei desemnulu architectonicu si ornamentalu. Tinerii mai eminenti din buna voia se pregateau la tóte trei casurile de invetiamentu si la maturitate poteau face esamenu cu succesu din tóte obiectele de invetiamentu, prin ce câscigau cualificatiune pentru ori care specialitate a studieloru universitari. *Sacchi* -si termina descrierea s'a despre acestu sistemulu de invetiamentu cu acea, cá deca cineva ar' voi se renoiésca acestu sistemulu de invetiamentu vechiu, asia ar' trebui se se reintórca numai la vechi'a traditiune natiunala italiana, fara cá se se complice in sisteme ultramontane, caror'a nu li favoresce solulu in Itali'a“.

Institutiunile anului 1807 s'au schimbatu dupa olalta, urmarindu schimbările, ce s'au infientiatu in Franci'a, acusi'a in Austri'a.

In 1812 au curmatu cursulu realeloru, au stersu botanic'a si agricultur'a, in anulu 1814 scientiele militari, in 1817 au curmatu catedr'a institutiuniloru civili.

In 1817 guvernulu austriacu indiginase in scólele regatului lombardo-venetianu scólele clasice cu patru clase inferióre si cu trei clase superióre, cu elementele limbei grece enunciându de obligatória scientiele naturali numai pentru cei ce se pregateau pre carier'a medicala, sustienându inse ramurirea studieloru in anulu ultimu, cu diferite obiecte de invetiamentu pentru cei ce se pregateau pre carier'a medicala, juridica, preotiésca si profesoral.

In 1824 éراس guvernulu austriacu a introdusu altu sistemulu de invetiamentu, cu patru clase inferióre si cu dóue superióre; a stersu grec'a, artele frumóse, cari se propuneau din 1817, si a impreunatu filosofí'a cu istori'a, facându inse obligatória inca unele obiecte de invetiamentu, asia precum cineva se pregateá a pasi pre un'a seau alt'a cariera.

Concesiunile celea nelargitióse mai tardiu incetase cu totulu in Itali'a-superióra, pâna cându a crescutu gimnasiulu de optu clase, cu obiectele de invetiamentu in generalu obligatória, precum acea si astadi e in valóre in Austri'a si pe urm'a ei in Ungari'a.

Acést'a direptiune bifurcatiunala inse a remasu in Toscan'a, si s'a luatu la vorba si in Piemontu.

In 1855 ministrulu *Lanza* a concesu scolariloru din scól'a media cu siepte clase alegerea libera in privinti'a, cá invetia-voru seau nu limb'a latina, dupa cum se pregateau pentru universitate seau nu. In 1857 *Bertini*, filosofulu eminentu modificându dispuetiunile lui *Lanza*, facu proiectulu, in care a contemplatu trei cursuri inferióre fara latina; cu limba si literatura italiana, cu limba franceza, cu istoria si geografia, cu matematica, desemnu si caligrafia; apoi patru clase superióre totu cu atâtea obiecte de invetiamentu si afara de acea cu latina, filosofia, matematica si scientie naturali, dar' enunciându de obligatória pentru acei'a, cari se pregatescu pentru universitate.

De aceleasi scoli eráu si in Toscan'a, ma sub guvernulu interimalu alu ministrului *Ridolf* s'au reintorsu la sistemulu de invetiamentu traditiunala cu cursuri inferióre comune, dar' ale carui cursuri superióre eráu obligatorie numai dupa diferitele carieri de viétia. Filosofia, fisica si literatur'a italiana inse eráu obligatória pentru fia-care in tóte cursurile de invetiamentu.

Aprópe asemenea a âmblatu in Itali'a-sudica comisiunea, acea, carea au fostu esmis'o spre a lucrá unu regulamentu pentru instructiunea scóleloru medie, si care

regulamentu a devenitu ordinatiune in 20 Octobree 1860. Acestu regulamentu n'a facutu obligatoriã latin'a si grec'a a lasat'o pentru ultimele trei clase.

In 1859 cu legea lui Casati a pasitu in vietia scól'a media dupla in tóta Itali'a; cu tóte acestea scól'a medie unica, in pornirea sa cu sistemu comunu acusia ramuritu, a reimasu idealulu multoru barbati de scóla si de state. Ministrulu *Mamiani* deja sulaveza cestiunea scólei medie unice la doi ani dupa noulu sistemu de invetiamentu. Intr'o cuvântare a sa de deschidere asia vorbesce: „Da scólele clasice si tehnice aievea despartite se inaintéze indata dela inceputu? Óre n'ar' trebui se cautámu modalitati, cá se póta trece usioru din un'a scóla de acestea intr'alt'a, asia precum se schimba indigintiele, inclinãrile seau impregiurãrile scolariloru seau a parintiloru“? Si acestu ministru-filosofu si-a esprimitu parerea intr'acolo, cá sistemulu de invetiamentu sanctiunatu prin lege ar' trebui schimbatu in intielesulu spiritului traditiunãlu strabunu.

Spre schimbarea sistemului de invetiamentu sustatoriu s'a indreptatu si tóte nisuintiele ministrulu *Mateucci*. In anulu 1862 pregatí unu proiectu de lege in spiritulu scólei medie unice si acest'a l'a substernutu inaintea senatului. Dupa acestu proiectu scól'a medie ar' fi statu din patru clase inferióre, in care obiectele gimnasiului si a scólei reali (scuola tecnica) ar' fi fostu intr'unite, si din patru clase superióre astu-feliu, încãtu ar' fi fostu unu liceu clasicu si unulu scientificu seau institutu tehnicu (scoli reale superióre) fia-care cu patru clase separate. Inse *Mateuci* numai câte-va luni conducându portofoliulu instructiunei publice, nu i-a succesu a-si introduce proiectulu seu de lege. Proiectulu lui *Mateucci* si l'a apropiatu ministrulu *Coppino* la anulu 1867, inse cu acea modificatiune, cá avea de intentiune a face gimnasiulu inferioru din trei clase si cursulu superioru ar' fi fostu din cinci clase. In senatu deja s'a fostu si pertractatu si primitu proiectulu; dar' disolvându-se parlamentulu, mai multu nu fu vorba de legea lui *Mateucci-Coppino*.

Mestica, profesoru la universitatea din Palermo, carele de presente este in ministeriu concrediutu cu conducerea scóloru medie clasice, a proiectatu preste trei clase elementari superióre unu cursu de invetiamentu constatoriu din cinci clase medie, care s'ar' ramurí in dóue in directiune clasica si tehnica.

Ministrulu *Correnti* mortu de curundu a fostu celu mai mare aderentu alu scólei medie unice si in 12 Aprilu 1870 a substernutu inaintea camerei unu proiectu, in care proiectu propune impreunarea gimnasiului si a liceului, a scólei tehnice si a institutului tehnicu. Avuse intentiunea, „a aflá modalitatea, cá scolarii esiti din scólele elementari se nu fia siliti a-si alege in etateu nematura carier'a de vietia pre carea voiescu a pasi; a fundá una ature scóla media, in careu se se propuna tóte acelea obiecte de invetiamentu, cari suntu utile, ma sunt neincungiuratu de lipsa pentru fia cine, pre ori-ce cariera va pasi; cá acelea studie astu-feliu

se se impartiesca, cátu scolarii totudéun'a se póta fi in pusetiune inca si pe trépt'a cea mai superibra a studiiloru, cá se póta pasi de pre unu rîndu alu studiiloru pre celalaltu“. Ministrulu *Correnti* si-a planizatu in trei grupe scól'a sa media unica cu optu clase. Grup'a I ar' fi statu din trei clase cu numirea de *pregatitória* si ar' fi imbraciosiatu tóte acelea studie, cari ocuru in scólele reali inferióre (scuola tecnica), púnédu pondulu celu mai mare pre limb'a nationala, a cárei invetiare fundamentala ar' forma basa invetiarei limbei straine. Fiacare scolaru erá obligatu a alege liberu limb'a latina seau cea francesã. Grup'a a II-a cu numirea *literaria*, ar' fi statu din siepte clase si ar' fi cuprinsu in sine studiile clasice si speciali strinsu luate, dar' cedându mare spatiu cultivarei literaturii italiene. Obiectele de invetiamentu ar' fi fostu urmatóriele: Limb'a si literatur'a italiana, istori'a geografii universalã, matematic'a, elementele algebrei si geometriei, obiecte speciali: limb'a latina, elementele limbei grece, limb'a francesã, cosmografi'a si desemnulu. Grup'a a III-a, cu numirea *completatória*, carea ar' fi statu din trei clase de o parte ar' fi servitu spre completarea instructiunei limbistice si literarie date in celea dóue grupe precedenti, de alt'a parte studiile incepute s'ar' fi propusu in asia mesura, cátu se recere dela unu omu cultu pre tóte terenele vietiei sociali, pre tóte carierile. Obiectele comune ale acestui cursu de invetiamentu ar' fi fostu: literatur'a, istori'a universalã, matematic'a elementara, fisic'a si chemi'a generalã, natural'a si cosmologi'a, filosofi'a si asotialogi'a; obiecte separate; limb'a si literatur'a latina elementele limbei grece, elementele filologiei, geometri'a descriptiva, dinamic'a aplicata, chemi'a tehnologica si desemnulu. Proiectele de lege alui *Correnti* a provocatu in Itali'a mare misicare; au avutu pre multi in contra sa, dar' si prelânga sine. Ministrulu *Bonghi*, desi insusi este aderentulu scólei medie divise, totusi recunoscu, cumcã proiectulu de lege alui *Correnti* a imbraciosiatu tóte speciile si gradurile instructiunei medie si forméza deslegarea cea mai simplã si cea mai sanitósa a scólei medie unice. Insusi *Bonghi*, cá ministru de instructiunea publica in proiectulu seu de lege substernutu in anulu 1875 díce despre planulu scólei medie unice, cá prin impreunarea celoru dóue scóle medie s'ar' impopolá scólele si ar' scadé in modu insemnatu erogatiunile statului, a comunelor si a provinciiloru.

Scialoja ministrulu de instructiunea publica a esmisu in 1872 un'a ancheta spre a ordiná instructiunea media si intr'altele prefipse inaintea comisiunei si acést'a cestiune spe a fi disputata: Nu s'ar' poté straformá unele scóle medie clasice in licee scientifiche, in cari s'ar' propune dintre limbele clasice numai latin'a? Pentru cari carieri s'ar' pregati tiuerii in liceele scientifiche si pentru cari in celea clasice? N'ar' poté fi comunu gradulu inferioru pentru ambe scólele medie, de es. in celea trei clase inferióre? Anchet'a pertractã in modu meritoriu fia-care cestiune si cu mare majoritate a deslegatu positivu cestiunile mai

principali. Proiectele inse, in urma crizei ministeriale ce intrase, n'au pututu deveni lege.

Ministrulu Cappino sub triplulu seu ministeriatu a pasitu in aintea legislatiunei cu dóue proiecte de lege separate, dar' nu si-a potutu duce indeplinire planurile s'ale. Dupa planulu primu (1887) scól'a s'a media unica ar' fi avutu optu clase cu obiecte obligatórie si facultative, dupa cum scolariulu s'ar' pregatí la diferite cariere de viétia; dupa planulu alu doilea numai unele scóle medie unice le ar' fi straformatu in atari scóle, cari ar' servi de pregatitóre pentru tóte carierile de viéta.

Afara de proiectele de legi gatite oficiosu din partea ministriloru aflamu mai multe planisari de ale scólei medie unice, mai alesu din partea profesoriloru, cari planisari aprópe tóte se indreptáu intr'acolo, cá trei seau patru clase inferióre ale scólei medie unice se fia comune, celea alalte clase apoi s'ar' divide: planisàrile diferu intre sine mai alesu in respectulu obiectelor si a estensiunei acelor'a. Scriitorii celoru mai momentóse planisàri suntu: Deputatulu Dal Vecchio, profesorii Bolchesi, Molinelli, Spicacci, Fumi, Caminati, Cortesi, Voldarnini, Linacher.

Profesorii Herzen si Mantegazza inca ocupa locu pre lãnga aceste scóle. Mantegazza scriitoriulu eminentu si profesorulu cu mare scientia in facultatea naturalieloru la scól'a superióra dela Firenze (r. institute distudi superiori practici e di perferionemento) ar' dori se imbraciosieze in scóla media unica humaniorele si realele in proportiune corecta. Dupa dënsulu trebuie tiente deschise dóue cali, intr'un'a se fia mai multu din humanióre decâtu din reale (piu lettere che scienze), in cealalta mai multu din reale, decâtu din humanióre (piu scienze che lettere), dar' in ambele trebuie predatu mai multu din reale, decâtu cum predãmu astadi in Itali'a; *greca se se faca facultativa si limbele vii se ocupe mai multu terenu in detrimentulu limbelor mórte*. Ar' dori, cá in fia-care italianu se fia unu picuru din sângele lui Galileo si alui Dante si cá in sângele lor se stralucésca celea dóue radie ale scientiei si artelor frumóse. Acést'a o dice destinsulu antropologu; cu acést'a e aprópe identica parerea altui profesorulu eminentu dela acestu institutu, alui Alesandru Herzan, a fisiologului, carele ar' reformá cu totulu gimnasiulu (corespunde gimnasiului nostru inferioru). Dupa dinsulu intre scól'a elementara si intre gimnasu stã cascata una afundime preste carea nu se póte trage punte. Din gimnasiu suntu lasate afara acelea obiecte de invetiamentu, cari suntu pentru capulu copilului de 10—14, seau roléza in portiuni fórte homeopatiche si ridicule; tóte dar' tóte suntu sacrificate latinei. Atare gimnasiu, dupa Herzen, in genere e necorectu. Latin'a trebuie propusa numai in gimnasiulu superioru si la esamenulu de maturitate am cascigatu acelasi rezultatu, cá si acum, cu ostenél'a mai pucina si in tãmpu mai scurtu atãtu din partea profesorului cátu si a scolariului; si ar' fi cascigati acei 3—4 ani, cari s'ar' poté folosí mai ratiunala spre binele priceperei tinerimei.

Salvoni ar' sustiené celea 8 clase gimnasiali in dóue grade cu câte 4 clase. Gradatiunea prima ar' fi comuna si ar' prestá acea cultura universalã, de care are lipsa fia-care omu cultu, pre ori-ce cariera a vietiei. Gradatiunea superióra ar' fi despartita in dóue. Limb'a greca si latina inca ar' ocupá locu intre obiecte in acelea cursuri de invetiamentu, cari le cercetéza cei ce se pregatescu la studiele clasice.

Cu planulu lui Salvoni e deplinu identicu proiectulu acelei comisiuni, carea a ordínatu partea instructiunala espusetiunei regnicolarã dela Milanu in anulu 1881, si in carea au lucratu celea de ântãiu auctoritãti ale instructiunei din Itali'a. Acést'a comisiune doresce, cá studiele clasice se fia sustienute pre séma tuturoru, de alt'a parte inse ar' dori se imbraciosieze fórte caldurosu si *industri'a scolastica*. Proiectulu comisiunei tractéza meritórie propunerea cuantului si estensiunei obiectelor necesarie la singuraticele carieri de viétia. Proiectulu comisiunei difere de planisarea lui Salvoni numai in acea, incãtu ar' dori cá in celea patru clase superióre se se infientieze trifurcatiune in locu de bifurcatiune, ca un'a ce mai bine coresponde carierelor alegtunde.

Deputatulu Minghetti la anulu 1881 asemenea s'a marturisitu de aderentulu scólei medie unice.

Ministrulu Bacceli asemenea planisá reorganizarea celoru dóue scóle medie, intonãndu cu deosebire ponderositatea educatiunei corporali; spre care scopu a dispusu propunerea mai ratiunala a gimnasticeii si a voitu se introduca si exercitiele militari in cadrulu scólei.

Acést'a specia a scólei medie unice avù multi aderenti in parlamentulu italianu. Mai multi au reclamatu contra sistemulu scólei medie duple. Indelungatu au demustratu avantajulu scólei medie unice din punctu de vedere alu culturei universalu, alu economiei natiunali si alu utilitarismului mai alesu deputatii Martini Fernando, Berti Bernando si Negri Gaetano. Berti a pasitu aspru contra scóleloru reali; aprópe dise acea, ce au intonatu si la noi si in urma càreia in decursu de càti-va ani latin'a a devenitu obiectu facultativu in scólele reali. Deputatulu Negri inca si pentru acea e in contra celoru dóue scóle medie, pentru cà tinerulu e silitu a-si alege carier'a de viétia inainte de tãmpu si róga pre ministru se gatésca cátu mai curundu proiectu de lege despre scóla media unica. „Déca ministrulu, -si termina vorbirea Negri, prin studiarea causei ar' fi ajunsu pâna acolo, cá se póta dá camereii unu proiectu de lege, ce se nisuesce spre acestu scopu, atunci scóleloru italiene li-ar face unu folosu fórte mare“.

Din acést'a recensiune scurtata se vede, cá celea mai multe auctoritãti de specialitate dejudeca actualulu sistemulu de invetiamentu italianu, cá partea preponderanta poftesce scól'a media unica bifurcatiunala; sustienãndu cá acést'a este corespondietória spiritului traditiuniloru, relatiuniloru politice, indigintieloru poporului italianu. Diferinti'a esista numai in modalitãti, esenti'a e aceasi. „Acesti specialisti

destinsi — scrie Folli Ricardo relativu la aderentii scólei medie unice — astu-feliu scriendu si vorbindu, neci decum nu voiescu se inchida gimnasiile si lyceele; ci voiescu, cá scólele nóstre medie clasice se se strafórme in institute mai folositoria; cá propunerea in acelea se se desvólte încátva in directiune mai reala, cá se se stérge scólele reali, cari asia, precum suntu astadi n'au neci unu dreptu de esistintia, cá in clasele superióre seau instructiunea scientifica seau cea literaria se se face mai intensiva si se nu se negléga educatiunea sociala. Acest'a o dorimu noi mii de mii „acést'a o cauta in Angli'a, precum in parte deja au aflat'o in Helveti'a, in Belgi'a in Franci'a si in Americ'a“ (din „Országos Középiskolai Tanárégsületi Közlöny“).

Se ne nesuimu a deveni totu mai practici la instruire.

I.

Precum alte sciintie se perfectiónéza neincetatu, totu asia se întémpla si cu sciint'a metodului in institutiune si invetiatoriuu iubitoriu de progresu dí de dí trebuie se -si imbunetatiésca modulu predarei obiectelor de invetiamentu, déca e cá munc'a lui se devina câtu mai binefacátore, aducându róde imbelsugate.

Scimu, cá suntu reguli didactice-generali si éراسi, cá fia-care obiectu de invetiamentu -si are metodulu seu specialu, care se deosebesce, multu-pucinu, de alu acelor alalte obiecte.

De asemenea se scie, cá tēmpulu destinatu pentru pregatirea invetiatorilor — considerându si neindestulitóra pregatire a tinerilor, ce se primescu in institutele nóstre preparandiale — acelu tēmpu nu e prea de ajunsu pentru tractarea pre lungu si pre largu a metódeloru tuturor obiectelor de invetiamentu.

Ér' déca la acestea mai adaugemu si impregiurarea, cá cunoscintiele metodice, ce se potu castigá in institutele preparandiale, suntu mai multu teoretice, precându partea practica — si prelānga cea mai mare bunavolntia si pre lānga incordarea cea mai extrema — nu se póte deprinde in modu indestulitoriu; acestea tóte avēdu-le in vedere, trebuie se venimu la convingerea, cá candidatulu de invetiatoriu, numai cu cunoscintiele castigate in preparandia, de abia se vá face unu invetiatoriu mediocru, ori neci chiar' atāt'a. Déca e in sa, cá invetiatoriuu se ajunga a meritá acestu nume, déca e, cá elu se lumineze si nu se intunece tinerimea incredintiata lui, apoi *acést'a se póte numai repetāndu si aprofundāndu cunoscintiele castigate in preparandia: prin lectura, prin intramiri invetiatoresci, prin participare la propunerile invetiatoriloru mai destri decâtu elu, prin participare la examene si in deosebi prin punerea in practica a cunoscintieloru câstigate*. Numai astu-feliu póte se devina unu invetiatoriu, in totu intielesulu cuvēntului, *practicu*. De aceea dícatóra generala cá „omulu câtu

traiesce totu invétia . . .“, pentru nime nu se potrivece mai bine cá pentru invetiatoriu. Invetiatoriuu trebuie se -si perfectioneze asia dara neincetatu metodulu tractarei tuturor obiectelor de invetiamentu. Si cu tóte, cá trebuie, totusi metodulu nu se imbunetatiesce, cum ar' fi de doritu a-se imbunetāti; din care cauza progresulu in instructiune neci nu se face cu unu succesu mai veditu si mai insemnatu.

Dar' la nice unu obiectu de invetiamentu, pare cá, nu „*se batu campii in zadaru*“ cá la tractarea l. materne si cu deschilinire cá la tractarea **gramaticiei**.

Cá nu suntemu destulu de practici in propunerea gramaticiei voiescu se aretu in sirele urmátorie; dāndu totu odata si unele indigitari practice pentru indreptarea acelor defecte.

II.

Intru fericire repausatulu Timoteu Cipariu ne spune cá: „*gramatec'a e sciint'a, prin carea invetiamu a-ne cunósce limb'a dupa natur'a si legile ei, — a vorbi si a scrie bine si fāra smintele*“.

Cei mai de frunte pedagogi a-i tēmpului mai nou s'au declarat pentru tractarea gramaticiei in scólele poporale; ér' legislativ'a tieri nóstre, precum si autoritátile nóstre confesionale inca impun propunerea cunoscintieloru gramaticale in respectivele scóle.

Avemu si manuale de gramateca, in cari se vede materialulu, ce e de a-se tractá precum si modulu tractarei aceluia.

Suntu apoi si multi invetiatori silitori, cari, cum se díce: „*punu osulu*“ la tractarea gramaticiei, si totusi, cându cerci cu deameruntulu se vedi rezultatele practice a-le unei munci intensive, te pomenesci, cá acelea nu se ridica preste zero. Constatāmu adeca, cá scolarii sciu defíní partile cuvēntării, ba sciu se le si aléga, cu ocaziunea analisarei, din piesele de lectura. Vedemu cá sciu decliná substantivele, pronumele si adjectivele. Ne convingemu mai departe cá sciu conjugá, trecādu adeca verbulu prin tēmpuri, moduri, persóne si numeri. De asemenea vedemu cá sciu partile propusetiunei si speciile propusetiuniloru etc. etc. I s'ar' parea dara omului, cá aici s'a facutu sporiu si inca unu sporiu facticu si totusi nu e chiar' asia.

Cunoscintiele aici insirate in sa suntu de unu folosu fórte pucinu insemnatu; de órecc ele in fapta nu servescu neci pentru cá copilulu *se -si vorbésca* neci cá *se -si scrie* limb'a „bine si fāra smintele“, si precum m'am convinsu din esperinti'a propria, ele in modulu cum se predau chiar' si astadi scolariloru, nu cultivéza neci spiritulu si mai cá ne-amu putea lipsi de ele. De óre-ce copilulu invétia limb'a a o vorbi, bine-reu, dela parinti, dela alti membri din familia si dela intréga societatea in care se misca. Mai târdiu, dupa ce copilulu devine scolaru, i-se reguléza modulu de vorbire, imitādu graiulu invetiatoriuului cu ocaziunea instructiunei, in deosebi la asia numitulu: „*invetiamentu intuitivu*“. Ér' scrierea o invétia si fāra cunos-

cintie gramaticale deschilinite și anume atunci cându în lectiunii de „scriptologia“ (deca cumva chiar n'am voi a recunoșce, că și în pregătirile la scrisu-cetitu, se cuprinde destulu materialu de gramateca, cu deosebire în ce privesce partea: „ortografică“). Vedeându adica școlariulu o litera o scrie și elu. După aceea înveta alte litere și er' altele, din cari compune cuvinte, apoi din cuvinte propusetiuni. Astu-feliu pre incetulu se intiparește în mintea școlariului forn'a literelor și ajunge la o desteritate ore-care în împreunarea lor.

Potem dice așa dăra, că și scrierea corectă, în școl'a poporală, se înveta mai multu prin imitatie, că și vorbirea corectă. Adica, decopiându copilulu în fia-care dî: litere, cuvinte și propusetiuni, în fine i se imprimă în memoria modulu scrierei corecte. Mai târziu dictându-i-se, er' câtu de adeseori, materialu din carte, și apoi pre bas'a cartii coregându însuși școlariulu acestu materialu, elu se exerciteza înca și mai bine în scrierea corectă a limbii, precum și în punerea interpunctiunilor.

De midilôce pentru învetarea vorbirei corecte dispunem deci în școl'a poporală: de *esemplulu învetațiului* și de *cartea de lectură*, care, tractându-se, cum se cuvine, din punctu de vedere alu întieșului, deodată cu judecat'a cultivă și memori'a, șentimintele și vointi'a precum și modulu vorbirei corecte; fiindu în același tîmpu și unu modelu pentru scrierea corectă (ortografia).

Că midilôce pentru învetarea scrierei corecte șervescu: *decopiarea*, *scrierea după dictatu și scrierea din memoria* (învetiându de roștu șentintie, proverbială, istoriôre, poeșii și scriindule din memoria; pe urma coregându-le însuși, asemenându cele șrise cu originalulu din carte).

Asă stă lucrulu în școl'a poporală facia de învetarea limbii, atâtu în vorbire câtu și în scriere; er' gramatec'a, așa cum se propune acum, pucinu folosu aduce, de care mai că ne-am potea lipsi.

III.

Deca e înse se tragemu folosu din tractarea gramaticii: din declinare, conjugare etc., apoi trebuie se pornim pre alta cale, trebuie se ne îmbunetățim metodulu și adica se ne nesuim a deveni mai practici în înștruare.

Nu e de ajunsu înse spre acestu scopu, numai: „a ne cunoșce limb'a după natur'a și legile ei“, adica numai a defini părți de vorbire, părți de a-le propusetiunei și felii de propusetiuni, precum și a declina și conjugă; acestea propuse câtu de metodice și aplicate și la cartea de lectură potu se face pre unu comisariu de esamenu se cređa, că în respectiv'a școlă s'a facutu unu sporiu uriasu din gramatică, pre cându în faptă elu e prea neînșemnatu.

De aceea se vedem mai întăiu asupra caroru momente avemu se ne concentramu înainte de tôte atentiunea noastră.

Șcim că copilulu, cându intra pentru prim'a dată în școlă, aduce de acasă, între alte defecte și o limbă ștricută; er' scrie nu știe de locu, necum corect.

Că cum se procede mai cu șesșu la corectiunea vorbirei și la învetarea scrierei am aretat în partea a II a acestui tractatu; în altu modu nice nu se potu face acestea în cei diutăiu doi ani de școlă. Dar' după aceea lumin'a, pre care o respăndesce gramatec'a, propusă cum se cade, pôte se ajute forțe multu cu privire la învetarea limbii corecte, atâtu în vorbire câtu și în scriere.

Aici e locul se constatăm defectele mai înșemnate, de cari șufere limb'a noastră poporală pentru că se ne putem dă șema despre îndreptarea lor, cu ocașiunea propunerii diferiteloru reguli gramaticale.

Între acestea defecte numerăm următoarele:

1. O multime de cuvinte introduse pre nesimțite din alte limbi (provincialismi) de es. din limb'a maghiară, germăna etc.; cari cuvinte înșă, deși șuntu primite și destulu de menajate de poporu, totuși nu le putem dă adeveratulu dreptu de împănățenire ș'au de cetățenia, ci avemu se le înlocuim cu cuvinte de origine latină, pe cari le-a adoptatu adica limb'a literară în stadiulu ei de astăzi ș. e. n'au locu în limb'a noastră vorbele: *știucu* (Stück) în locu de *bucată* precum neci vorba *darabu* (darab); apoi *șelais* (Schleuse) în locu de *canalu* ori *șevila* pr. neci vorba *gatu* (gât). Er' vorbe de acestea se gășescu cu șutele și cu miile și adica acolo unde Românii locuiescu împreună cu Maghiarii șuntu introduse vorbe din limb'a maghiară, er' prin șasime din I. șasășca respective din cea germăna etc. Acește cuvinte ar' trebui adunate prețutindenea pr. ș'a facutu ș. e. din partea domnului J. Vaida din Șelagiu și apoi învetașorii, avêndule la îndemăna, se lucre din tôte puterile pentru delaturarea și înlocuirea lor cu altele corespunșiatôre. Acêș'ta ar' fi mai practic, decătu a înveti declinașii și conjugatiuni șeci.

(Va urmă).

R. Șimu.

Pestravulu.

Șuntu unele lucruri, cari ne causăza ore-care plăcere înca înainte de a-le cunoșce deplinu în tôte partile lor. O astu-feliu de plăcere, cređu, vă fi causatu multor'a și pestravulu deșă și numai atunci, cându voru fi audțtu vorbindu-se despre elu: că traesce numai în apele limpedi ale muntiloru, că e așa și așa de frumosu, și că în fine carnea lui preșteza un'a dintre bucatele cele mai delicioșe. Cređu a nu abusă de bunăvointi'a p. t. publicu deca -mi permitu a scrie ceva despre pestravu, care, precum mi-se pare, e tare pucinu cunoscutu. Înșe în descrierea mea nu me voi adoperă a-lu propune atâtu din punctu de vedere anatomicu ori fiziologicu, ci me voiu margini a-i aretă natur'a, modulu lui de vietă și altele, cari potu se întereșeze pre ori cine. Înainte de a trece la descrierea mai amenunțită și șpecială a pestravului voiu premite aci după Brehm — naturalistu germanu — caracterișarea Ordinei și a șamiliei de carea se țiene elu.

Pestravulu e clasatu de naturalisti intre pescii familiei a 3-a a Ordinei a 5-a.

Ordinea a V-a „Physostomi“ Brehm o traduce: „pesci nobili („Edelfische) si asia vomu adoptá si noi numirea de pesci nobili“, pentru-cá, precum dŕce Brehm, in ordinea acést'a suntu toti cei mai nobili si mai frumosi si totu-odata si cei mai multi pesci ai rŕurilor nóstre.

Acést'a ordine se caracteriséza cu deosebire prin unu canaliculu, ce conduce afara din besic'a de inotatu si e in legatura cu organulu audiului prin o scria de osutie. Acést'a impregiurare a fostu póte singur'a datatória de tonu la formarea acestei Ordini. Alte semne caracteristice ale Ordinei suntu: unele osutie in gŕtu, organulu audiului in forma de pieptene, arepile moi, positi'a loru la pieptu si la pántece si acopereméntulu loru constatoriu la cei solzosi din solzi rotundi. Corpulu preste totu n'are nimic'a abnormalu. Aprópe toti pescii din acésta ordine traiescu in apele dulci.

Fára indoiéla famili'a cea mai insemnata in acést'a ordine e *familia Salmiloru* — Salmonidae. — Individii acestei familie i caracteriséza preste totu corpulu bine formatu, rotundu, o aripa micutia indereptulu celei din spate, aprópe de códa, si apertur'a organului de auditu deschisa pána la gŕtu. Gur'a seau li-e desarmata de totu, seau li-e prevediuta cu dinti fórte fini, câte odata bine desvoltati si formati, precum la cei rapitori, de cari inca numera Ordinea, ma chiar' si famili'a.

Natur'a a ingrigitu fórte bine, cá aceia a caroru armatura dentala e mai pucina se fia scutiti de influintiele esterne prin unu medilocu de aperare, prin solzii mai mari si mai apti de aperare, ér' cei prevediuti cu dinti ageri se aiba solzi ceva mai mici. Individii familiei Salmonidae inea -su solzosi, dar' preste totu solzii loru nu -su de o desvoltare insemnata.

In cea ce privese constructiunea interna merita atentiune organele de reproductiune si cu deosebire matricea. Óuele la famili'a acést'a nu se desvólta in saculeti inchisi, cá la cei mai multi dintre cei alalti pesci, ci óre-cum liberu cá unu apendice óre-care la membran'a interna a pántecelui si dupa ce au ajunsu la maturitate se desfacu de ace'a si prin o apertura, carea se afla din dereptulu orificiului analu — siediutu — se dau afara. Dupa naturalisti toti pescii apartienatori acestei familie — cu esceptiunea a loru trei cunoscuti pána acuma -su locuitori ai semiglobului nordicu si traiescu in preponderantia in apele dulci. Cei ce totusi traiescu si in mare, pre tŕmpulu imparechiarei emigréza la rŕuri, de unde dupa trecerea periódei acesteia éراسi se intorcu de unde veniseru de es. hernigii etc. Se scie apoi si ace'a, cá impulsulu de emigrare e atátu de puternicu incátu nu se dau inapoi din aintea neci unei pedece, ci tóte voiescu a le preterá chiar' si cu periculu vietiei.

Preste totu pescii din acést'a familia au o carne fórte gustósa.

Pestravulu, potemu dŕce, dintre toti pescii are corpulu celu mai frumosu, mai bine formatu si inchieiatu. Corpulu lui e catra capu ceva cam ascutfitu, mai grosu la midilocu si éراسi ascutfitu cátra códa. Laturile i-su pucinu cam apesate asia incátu latfmea lui e in directiunea perpendiculara. In specialu: Capulu i este proportionatu cu corpulu, botulu, gur'a in proportiune marisóra, asia incátu se estinde pána din dereptulu ochiloru, e prevediuta cu dinti ageri. Limb'a e aspra de o constructiune solida si prevediuta cu dinti incárligati. Gŕtulu i este destulu de largu pentru-cá se póta inghití insecte marisióre, cari adese se gasescu in stomaculu lui nesdrobite. Bronchiele i-su bine desvoltate si pline de sánge. Ochii mari si frumosi. Cód'a e bifurcata asia incátu forméza unu ánghiu, a carui marime variéza dupa etatea pescelui. La cei teneri ánghiulu acést'a e mai micu, ér' apoi cu anii incepe a se marí pána cându la o etate inaintata elu se preface planu, ma la adánci betránetie elu devine convescu inafara, cea ce e de a se intielege asia: arip'a codala — cáci n'avemu altu terminu spre a o esprimá — la cei de totu betráni e mai lunga la midilocu si mai scurta la margini.

Pestravulu are pre corpulu seu afara de arip'a codala inca siepte aripi, cari suntu asiediate in modulu urmatoriu: dóue un'a lánge alt'a la pieptu si se numescu aripi pectorale, dóue la abdomenu de asemenea un'a lánge alt'a: abdominale. Amendóue aceste parechi de aripi suntu asiediate in directiune abatuta pucinu in afara si suntu indreptate cátra códa. A cincia aripa e asiediatu totu in partea de desubtu a corpulu aprópe de códa si e ceva mai lata de cátu cele de pána aci. Alt'a in midiloculu spateloru si mai lata decátu tóte cele alalte, ér' a sieptea totu in spate de cátra códa in positia corespundiatória cu cea de desubtu. Fie-care dintre aceste aripi are mai multe radie, cari credu cá nu e de interesu asia mare a-le spune cu numerulu câte -su in fiecare.

In ce'a ce privese colórea nu sciu ce asi dŕce. Insi naturalistii vinu in confusiunea si desperéza, cându se nasce intrebarea despre acést'a, cáci e fórte diferita si nu se póte stabili pentru pestrav o colóre anumita seau chiar' si dóue seau trei, dela carea se nu se esceptioneze. Brehm dŕce in privinti'a acést'a cá: a dŕce ceva ce cu privire la colóre se aiba valóre in tóte impregiurările este absolutu cu nepotintia“, si introduce pre Tschudi, éراسi unu naturalistu germánu, spunéndu cá „pestravulu e Cameleon intre pesci“, ma cá cu privire la colóre diferese si mai multu decátu acést'a, asia cá unii suntu alburí, altii galbui, altii negrí, altii de colóre auría, unii alburí seau galbui dar' cu baude negrí seau chiar' negre, si éراسi altii totu cu baude de acestea inse aurie seau alburie brune precolore negría-négrea, seau mai suntu si de aceia, cari au colórea ruginiei de fieru si-i numimu *ruginosi*, apoi si de aceia a caroru colóre negría intunecata bate vŕnata, si ce e mai multu la unii colórea o face o combinatiune seau o amestecare a acestoru colori. Intregu corpulu pestravului e

punctatu cu pete rosie mai dese pre laturi si mai rari pre spate. Chiar' si petele acestea variéza fôrte multu in nuansa, unele suntu chiar' vinete, dupa cum atestéza chiar' numitul naturalistu Tschudi despre pestravii din rflu Aa. E intr'adeveru unu pesce multicoloru.

Variatiunea acést'a in colóre pre câtu e de multiforma pre atât'a se si esplica de diferitu. Unii suntu de parere că provine dela proprietatea chemica a apelor, cu câtu adeca e ap'a mai curata cu atât'a e si colóreă mai luminósa si mai deschisa. Apoi altii facu colóreă dependentă si dela anutêmpu, dela lumin'a solara, si apoi o variéza si dupa etate. De insemnate mare si multu datatória de tonu la colóreă pescelui e si solulu in care curge cutare seau cutare rflu de munte, substratulu apei, modulu de nutrire si loculu in care se afla. De mai mare insemnate credu că e influinti'a luminei solare apoi substratulu si proprietătile chemice ale apei. In valea resp. rfiuletiulu satului meu natalu se afla pestravi, cari inca variéza in colóre. Rfiusiorulu acest'a se forméza prin inbinarea aloru trei valisióre, dintre cari in fiecare suntu pestravi. E de insemnatu că fiecare dintre ele are o proprietate speciala si pentru ace'a si pestravii din trênsese variéza in colóre. Valisiór'a cea mai mica curge totu in lumin'a sórelui pre o lunca deschisa prelungita in intindere de 4—5 chlm. ér' substratulu apei -lu compune nesipu alburfu. Pestravii acesteia si au colóre galbuia deschisa si pete rosie orange. Se póte vedé dara că influinti'a luminei si substratulu are aci partea cea mai insemnata. Despre ace'a, că si substratulu influintiéza multu asupra colórei m'am potutu convinge din o relatiune, ce -mi face unu unchiu alu meu, preotu in Rflu de mori, unu satu la pólele Retezatului, despre pestravii aflatori in unulu din Jezerile de pre Retezatulu. Pre Retezatulu suntu mai multe Jezere — lacuri — cari tóte, cu esceptiunea unuia, contienu pestravi. -Mi spune adeca Unchiulu meu, care cunósce bine aceste Jezere, că in unulu din ele pestravii au colóre deschisa, de si nu e prea espusu luminei nici insusi laculu, si nici isvórele din cari se forméza elu, ci numai nesipulu isvóreloru si alu lacului are colóre alba-galbina. Deci colóreă deschisa a pesciloru trebue că e imprumutata dela substratulu apei.

Dar' se revinu la valcelele satului natalu, pre cari insumi le cunoscú mai bine. A dóu'a valcea mai marisióra producee pestravi de colóre ceva mai intunecata parte cu bunde negríe, parte numai simplu intunecata. Acést'a curge parte la sóre, parte in umbra, dar' mai multu prin umbra si alvi'a o forméza petri amestecate cu nesipu de colóre inchisa negríă. A trei'a valcea -si face cursulu totu in umbra pre o vale strimta si pavata cu petri negríe prin unu solu negru. Pestravii ei si au colóre inchisa bruna-négra. Si acum dupa ce se unescu tóte in unu rfiusioru dau pestravi, cari intrunescu tóte aceste colori, fia că-su separate fia că-su combinate dupa solu, modulu

de viétiă, care încâtva devine schimbatu, parte dupa influinti'a luminei si póte si dupa proprietatea chemica a apei.

Preste totu si de regula potemu díce că colóreă pestravului e pre spate bruna-negría, pre laturi mai luminósa si pre pântece alba. De insemnatu e că petele rosie i infrumsetiéza numai spatele si laturile nu si pântecele.

Ce e mai multu, la pestravu nu variéza numai colóreă, ci si carnea in colóre. De ordinariu carnea lui e alba cá néu'a, frumósa, dar' precum marturisescu unii, suntu si de aceia, cari au carne de colóre rosa. Fôrte probabilu că acést'a e numai o accidentia provenita si causata de compusetiunea seau mai bine dîsu de proprietatea chemica a unoru ape, căci se díce, că in unele ape colóreă carnei e rosa galbina si apoi déca pescele ésa din acelea si recapeta colóreă alba comuna. Ce e mai curiosu, s'au facutu anume experimente cu pesci a caroru carne aveá colóre alba. I-au bagatu adeca in apa saturata cu oxigenu si li-s'a rositu carnea. Carnea rosa seau galbina nu -si pierde colóreă prin fierbere seau frigere. In rfurile nóstre, ce e dreptu, n'am auditu despre astu-feliu de pesci, cu carne rosa seau galbina, dar' se póte ceti in „Brehms Thierleben“ unde autorulu introduce pre Tschudi vorbindu despre pestravii, ce se afla in laculu Poschiavo că despre unii, cari au constanta acésta colóre a carnei.

Cam acestea aru fi caracterele prin cari se distinge acestu pesce de altii, dar' cá la ori cari alte vietuitórie se deosebesce bine si barbatusiulu de femela. Deosebirea acésta consiste la pestravulu masculu in: capulu mai mare, dintii mai desvoltati, mai tari si mai numerosi, corpulu mai sulegetu si carnea mai consistenta.

In câtu privesce elementulu in care traiesce, acel'a e esclusivu ap'a limpede de munte, in continuu próspera si abundanta in oxigenu. Indata ce valile seau rfurile muntiloru incepu a se amestecá cu de acele de tíera, seau fiindu espuse prea multu radielor de sóre se incaldiescu, asia încátu ap'a -si pierde proprietatea de apa de munte, dispare pestravulu retragându-se in susu, unde ap'a e curata, rece si totudeauna próspera. Elu e asia dara unu pesce delicatu in modulu seu de esistintia. Acolo susu la munte i place lui, si se gasesce fôrte de multe ori in susulu vâriloru pâna la origine in pareutie fôrte mici in sinulu paduriloru seculare, pre unde arareori a calcatu petioru de omu. Si n'ai poté gândi, in pereutie de acestea poti aflá mai totudeauna individi de cei mai frumosi si mari, negri numiti: „pestravi de codru“. Bagseama nu eauta ei atât'a cantitatea apei câtu mai multu liniscea si neconturbarea, de carea se potu bucurá acolo in deplina libertate.

Pestravulu póte se traiesca nu numai in rfuri de munte, dar' si in lacuri, se intielege si de acelea in cari ap'a e in continua miscare si renoire cum se spune despre lacurile Alpiloru si cum suntu iezerete Retezatului nostru, in cari apa prin isvórele, ce vinu si esu, in continuu se prenoesce.

(va urmá).

C. Jubasiu.

Carea e folosulu ce-lu aduce unu invetiatoriu religiosu, si care este daun'a ce-o causéza unulu ireligiosu?

Cá educatiunea se fia buna, nu trebue se tintésca la alta decatu la aceea, ce cere crestinismulu; si deca principiulu supremu alu crestinismului este: Fii perfectu, precumu tatalu vostru in ceruri perfectu este, asia apoi si educatiunea trebue se tintésca intr'acolo cá pre scolariu se-lu conduca la acésta asemanare cu Domnedieu, la sentieminte si lucruri Domnediesci. Inse cine vre se conduca pre altii, trebue elu mai antaiu se cunósca bine calea cea drépta si totu odata se aiba si voia a conduce credinciosu pre scolariu pana la tñt'a dorita. Da' calea cea dreapta ne-o arata numai religiunea, si numai ace'la pote se posiéda capacitatea si bunavointi'a de-a indeplini o educatiune in intiesulu de susu, care in eugetarile si lucrarile sale si-a alesu de indreptariu religiunea. Dreptu aceea si statulu si beserie'a pretindu dela unu barbatu, care vré se ocupe unu postu de educatoriu si invetiatoriu alu poporului, o vietia religióse-morala, ce firesce provene numai din sentieminte religióse. Séu dóra se nu se ingrigésca statulu si biserice'a de viét'a si prosperarea scoleloru poporali cari suntu atatu de insemnate si ne-inciunguratu de lipsa in viétia. Se remana indiferente, candu necredinti'a si naturalismulu ce pe dí ce merge totu mai afunde radacini apuca, se inradacinéza si se nutrescu chiaru si in scólele poporali. O! nu caci unde acestu mostru si-radica superbu capulu seu, acolo amenintia ruina si apunere. Dreptu aceea este o intielépta ingrigire din partea statului si a besericej, candu ceru ca educatoriul tinerimii se fia petrunci de sentieminte religioase, si astufeliu se se arate si in tota portarea loru. Aici uu póte fi vorb'a despre o purtarea religiósa-morala numai aparuta, precumu facu unii invetiatori de frica si din faciaria, ci numai de-o portare, care purcede din sentieminte adeveratu religióse. Dar' sentimentulu religiosu este dispusetiunea voiei nóstre prin care ne determinamu, de buna-voia, ne siliti a cuget'a a vorbi si a lucrá dupa indemnulu propriu si cu perseverintia, numai cu onóre crestinésca, cu frica de D-dieu, cu pietate si cu consciintia. Din acésta devoltarea a conceptului se pote usioru conchide, ca sentie mintele religióse a invetiatoriului trebue se aiba o influintia insemnata, la instructiune, in tote obiectele de invetiamentu; caci o instruí vá se dica a se nevoi anume pentru de-a apropiá altor'a concepte necunoscute, cunoscintie si dexteritate in óre cari lucruri. Asi'a dar' scolariulu se se adape de-a dreptulu din fuintea din care curge spiritulu invetiatoriului. Deca acésta funte e curata si limpede, deca contine numai ap'a santei credintie, atunci beutur'a ce se va da scolariului va fi o adeverata beutura confortativa, ce spiritulu lu-imple de credintia si face se prospereze

tóta vertutea; ér' deca acésta funte in anim'a invetiatoriului este turburata de necredintia séu de o credintia eronea, atunci acestu veninu se revérse si in inim'a scolariului.

Deca invetiatoriulu cu vorbele lui instruatóre impreuna totu odata si exemple religióse si disciplina parentiésca, atunci si influintia cu atatu trebue se fia mai mare, si folosulu produsu de unu invetiatoriu religiosu cu atatu mai necomputabilu' Togma astufeliu unu invetiatoriu fara credintia, fara D-dieu, cu unu cuventu ireligiosu póte strica prin fapta si cuventu nemarginitu copii lui incredintiati. Precumu sentiemintulu religiosu alu invetiatoriului se póte asemen'a cu radiele sórelui, cari cu poterea loru incalditóre si datatóre de vietia recreéza tote creaturile, si avangieza fructivitatea, tocma asia se pote si ireligiositatea cu gerulu, care nimicesce tota flórea, impedece tóta crescerea si légana natur'a in somnulu mortii.

Dar' cumu se manifestéza acsta influintia a sentieminteloru invetiatoriului la instructiune, in fia-care obiectu de invetiamentu, ce folosu produce invetiatoriulu religiosu si stricare causéza celu ireligiosu, despre acésta voescu a vorbi pre scurtu in urmatórele.

Vasiliu Szabó.

(Va urmá).

Indreptarea la Nrulu 21 a fóiei scolastice. Pagin'a 342 cól. 2 in locu de punctu IX a se cetí II. „Conducerea caldurei etc. dupa care urméza III. „Caldur'a intinde corpurile“, in fine IV (nu IX) „Termometrulu“.

La punctu I. sírulu 4 col. 2 se se omite cuvintele „cu osia“. Propusetiunea: „Ce facu ómenii“ etc. e intrebatória, dupa care urméza: „responsulu de pre pag. 343 cól. I. al. 2: „Ungu osiale carului etc. in care dupa propusetiunea: „Aci am dóue lemne uscate etc. intréba: „Ce abservi“? Cele urmatórie din punctu I. cól. II. pag. 342 se tienu de punctu III. pag. 344 dupa al. 1. La pag. 343 cól. 1. p. II in sírulu antepenultimu in locu de vorb'a „chilia“ cetesce: „feru“. Alinea 2 si 3 din p. III. pag. 344 a se cetí dupa al. 1 p. IV. cól. I. pag. 343.

Bibliografia.

Au esitu de sub tipariu „Epistole cátra unu prectu tîneru“ de Aloisiu Melcher. tradusa de Membrii Societátei de lectura „Inocentiu M. Clain“ Partea I. Pretiulu 1 fl. 50 cr. Blasiu 1890. Se póte procurá dela Librari'a, Seminariului Archidiecepsanu. Din venítulu acestui opu se voru creá 4 premii pentru cele mai bune lucrári de cuprinsu religiosu. Dela spriginulu On. Cleru vá atêrná cá pre anulu venitoriu se ésa si partea II a opului numitu.

Rogámu pre stimatii abonati, cari inca nu si-au achitatu abonamentulu, se binevoiéscá a ni tramite pretiulu.